



40^e
jaargang

't Seghen Waert

Historisch Genootschap Oud Soetermeer
jaargang 40 nr. 2, 2021



Contact

Dorpsstraat 132, 2712 AN Zoetermeer, tel. (079) 319 06 83

info@oudsoetermeer.nl

Ledenadministratie en bezorging: ledenadministratie@oudsoetermeer.nl, tel. (079) 331 58 28

Dagelijks bestuur

dhr. J. de Ruiter, voorzitter@oudsoetermeer.nl, tel. 06 21265975

dhr. H. Middendorp waarnemend, secretaris@oudsoetermeer.nl

dhr. P.A. Bekking, penningmeester@oudsoetermeer.nl, (079) 341 94 90

Werkgroepen en commissies

Archeologische Werkgroep: awz@oudsoetermeer.nl

Werkgroep Collectie: collectie@oudsoetermeer.nl

Commissie Historisch Erfgoed: che@oudsoetermeer.nl

Genealogische Werkgroep: gwz@oudsoetermeer.nl

Leesgroep Lastige Letters: paleografie@oudsoetermeer.nl

Filmwerkgroep: wbbg@oudsoetermeer.nl

Bankrekeningnummer

NL 68 ABNA 06 13 09 20 07

Colofon

Uitgave: Historisch Genootschap Oud Soetermeer; ISSN: 1384-7260

Redactie: P. Drapers, R. Grootveld, R. Tousain, T. Vermeulen

redactie@oudsoetermeer.nl

Vormgeving: R. Tousain

Afbeeldingen zijn afkomstig uit de collectie van Oud Soetermeer, tenzij anders vermeld.

www.oudsoetermeer.nl

Omslag

Woningen aan de Stationsstraat 172-180 voor het 'hogere personeel' van Nutricia, rond 1925 (Coll.Nutricia)

Van Herwijnen Outdoor Store

*Dorpsstraat 66
anno 1908*

van Herwijnen

vrijtijdskleding
wandelschoenen
bergschoenen
tenten

dartsport
schietsport
campingaz dealer
kampeerartikelen

Dorpsstraat 66 - Zoetermeer - Telefoon (079) 316 35 51 - www.herwijnenzoetermeer.nl

INHOUD

De meidagen van 1940 in Zoetermeer

2

Martinus van Dijk

Enige tijd geleden kwamen we in het bezit van een bijzondere brief, gericht in 1980 aan de toen oud-wethouder J. van Doornen.

Er is al veel geschreven over de periode 1940-1945 in Zoetermeer, onder andere in het boek 'Dorp in Oorlog' van Ton Vermeulen, dat in 2000 verscheen. Deze brief is bijzonder, omdat het beschrijft hoe een militair die in Zoetermeer gelegerd was de eerste dagen van de oorlog heeft beleefd. Het is dus een ooggetuige verslag. Hij schreef de brief veertig jaar na de Meidagen van 1940 en hij maakt er ook melding van dat hij aantekeningen heeft gemaakt. Veel is dan ook herkenbaar, maar het is natuurlijk niet uitgesloten dat hij sommige zaken wat geromantiseerd heeft.

"Een gemeentelijk kosthuis – wel iets nieuws!"

6

Gertjan Moers

In 1909 besloot de gemeente Zegwaart op kosten van de gemeente een onderkomen te bouwen voor personen die er waren gekomen om te werken. Tot in Friesland haalde dit besluit de krant.

Door de aanleg van de spoorlijn van Den Haag naar Gouda en door de stoommachines die bij de zuivelbereiding nodig waren, kwamen er werknemers van buiten Zoetermeer die twaalf maanden per jaar hier onderdak zochten. Dat was wezenlijk anders dan de seizoenarbeiders in de landbouw die gedurende een korte periode in de schuur bij de boer sliepen.

Angelus Domini 1964 - 1966 of 'Het dagboek van Anneke' (4)

17

Anneke Westerman-van Leeuwen, bewerking Piet Drapers

Niet alleen heeft het dorp Zoetermeer sinds 1965 een metamorfose ondergaan, ook sommige gebruiken zijn veranderd, want op welke school wordt het karnaval nog uitbundig gevierd en ook de viering van de bevrijdingsdag is veranderd. Anneke gaat haar laatste schooljaar in.

De eerste woningwetwoningen in Zoetermeer

27

Arjen van der Burg

De woningen in dit verhaal zijn de huizen die aan de Zegwaartseweg gestaan hebben, met de nummers 15 t/m 25. Gebouwd in 1923 en gesloopt in 2016. Arjen beschrijft de moeizame start van de volkshuisvesting, woningbouwverenigingen die werden opgericht en verdwenen zonder een huis gebouwd te hebben.

De meidagen van 1940 in Zoetermeer

Martinus van Dijk

In de nummers 7 tot en met 10 van de 10e jaargang van Zoetermeer Stad uit 1980 schreef oud-wethouder J. van Doornen vier artikelen over zijn herinneringen aan de meidagen van 1940, toen Nederland door het Duitse leger werd aangevallen. Van Doornen werd geboren in 1900 en woonde vanaf 1920 in Zoetermeer. In 1980 schreef hij: 'En toen kwam de mobilisatie in het beeld van Zoetermeer een geweldige verandering brengen toen er namelijk in de maand oktober van 1939 een detachement van de genie op Zoetermeer gelegerd werd'.

Rien van Hoeven stuurde aan Oud Zoetermeer een kopie van een brief die zijn oom Martinus van Dijk (1918-2003) in 1980 schreef aan de heer Van Doornen.

In de eerste alinea van de brief van Martinus wordt duidelijk waarom hij de brief schreef: 'Op mijn verzoek kreeg ik de nummers van Zoetermeer Stad toegestuurd daar ik als oud Genieman zeer geïnteresseerd was in uw artikelenreeks'. Martinus behoorde tot het detachement dat Van Doornen in zijn artikel vermeldt. De brief is een ooggetuige verslag van een 22-jarige soldaat die het begin van de Tweede Wereldoorlog meemaakte in Zoetermeer. Hierna volgen delen uit de brief.

Ik ben in Zoetermeer terecht gekomen als vrijwillig dienstplichtig soldaat en ben altijd overhuis geweest bij de familie Rodenburg, kruidenier. Ik sliep daar zelfs na de Meidagen. Inderdaad hebben we daar weinig dienst gehad. Ik schreef daar verlofjes en was vrij na de dienst. Met scherp hebben we daar nooit geschoten. Dat kon ook niet. We hadden namelijk geen karabijnen. Veertien dagen voor de oorlog kregen we een karabijn.

Onze groep sliep achter de keukens in de oude school. Die morgen van de 10e mei stonden we in ons onderbroekje op het schooldak naar de vliegtuigen te kijken. We zagen er hier en daar één vallen en ieder schreeuwde door de ander heen. Tot er alarm geblazen werd. Toen was het met spoed kleden, patronen in ontvangst nemen, in de wachtende wagens van Nutricia, waarbij meteen de chocomel buitgemaakt werd. Dat was niet mooi, maar 't was niet anders. We reden richting Berkel, Noordeinde en vandaar via een boerderij het land in. Daar loopt de Landscheiding, waarachter de Duitsers reeds in stelling lagen. Dat was 's-morgens 6 uur. Zes troepentransportvliegtuigen waren daar gedaald en vier ervan waren weer opgestegen na de bemanning afgezet te hebben.

De kapitein Van Loon ging boven op de dijk lopen waarachter de Duitsers met hun mitrailleur lagen te knallen. Onze jongens riepen: "kapitein kom er toch af", maar hij antwoordde: "als er een kogel voor mij bij is krijg ik hem toch wel". Hij wilde kennelijk het voorbeeld geven van een goed officier en ook bekijken waar de vijand precies lag. Dat kon nu eenmaal niet van achter de dijk.

We kregen opdracht de vijand in te sluiten en door het land naderbij te komen. Een groep huzaren met een mitrailleur schoof over de dijk tot achter een hek en ging vandaar op de moffen liggen schieten. Het verschil tussen een Hollandse- en een

Duitse mitrailleur was goed hoorbaar in het plof-plof van de onze en het geratel van de Duitse. 's Middags kregen we bruine bonensoep, maar de granaatscherven vlogen ons om de oren. In het land liggende langs een sloot, kwamen plotseling zeer laag, misschien 10 meter, vliegende transportkisten overvliegen. Die konden nergens landen. Al de polders rond Den Haag lagen met soldaten en overal, ook door ons, werd op die vliegtuigen geschoten. Een van onze sergeanten, zijn naam ben ik vergeten, schoot pardoes zo'n laagvlieger neer. Hij schoot de vliegenier in het hoofd. De onthutste Duitsers mochten uitstappen en werden gevangen gemaakt. De met bloed bedekte foto van die man heb ik nog gezien. Dat waren de eerste gevangenen, 18 man. We hadden ook enkele beroepssoldaten bij ons, die kwamen al gauw met de mitrailleur uit het vliegtuig, om meer aanvallend te kunnen optreden. Het schieten van de Duitsers hield plotseling op toen ze met hun eigen wapens werden beschoten, maar ze herstelden zich vrij snel. Twee maal werden we in het land liggend, door een landingsplaats zoekend vliegtuig beschoten. Maar we gaven met onze karabijnen goed vuur terug. Het moest ook wel altijd raak zijn. Later heb ik van collega-soldaat Bezemer, wiens vader EHBO-er op Ypenburg was, vernomen dat de daar landende vliegtuigen vol doden en gewonden lagen en het bloed de kisten uit liep. Intussen was het avond geworden. Er werden wachten uitgezet. Ik zelf moest met een motorhuzaar de toegang tot de boerderij en van daaraf de weg bewaken. De bewoners waren weg. De boerderij lag de gehele dag in het vuur van de Duitsers.

In Zoetermeer gelegerde gemobiliseerde soldaten; rechts M. van Dijk, 1940 (coll. M. van Hoeven)



Waar de vliegtuigen geland waren, was het land hoger. De boer had contact met de Duitsers werd beweerd. Tot overmaat kwam de postbode 's morgens 'Volk en Vaderland' op opzichtelijke wijze bezorgen. Dus werd de man meteen gearresteerd. Intussen was onze mitrailleurspost tot zwijgen gebracht door de mortiergranaten. Een zwaar gewonde was teruggekomen. De andere vonden we de volgende dag. Wel twaalf trechters telden we om het nest. Eén was boven op de schutters gevallen. De dappere kerel, want dat was hij beslist, was uit elkaar gereten, zijn naam was Baars (Redactie: een andere (?) Baars overleefde de meidagen). We stonden er verslagen bij. De ander zat vol scherven, de mitrailleur was kapot.



Soldaat Martinus van Dijk bij een neergeschoten Duits vliegtuig, 1940 (coll. M. van Hoeven)

Daar stonden we dus bij de schuuringang, die doorgang gaf op de wacht. Onwetend van wat er gebeurde en zonder wachtwoord. De één een karabijn en de ander een revolver. We hadden ook handgranaten gekregen, maar die wilden we niet hebben. We hadden er nooit mee leren gooien en waren er zelfs bang van.

Nu hadden we wel gehoord dat van de andere kant van de landscheiding soldaten, ik meen wielrijders, uit Pijnacker ingezet waren. Die zaten aan de Duitse kant van de dijk. Toen ik op wacht stond in de schuuringang kwam er uit het pikkedonker een officier tevoorschijn. Deze luitenant met z'n jongens had wel een veertig krijgsgevangenen bij zich. Het nest was opgeruimd en we moesten inrukken. Ieder wilde daarbij

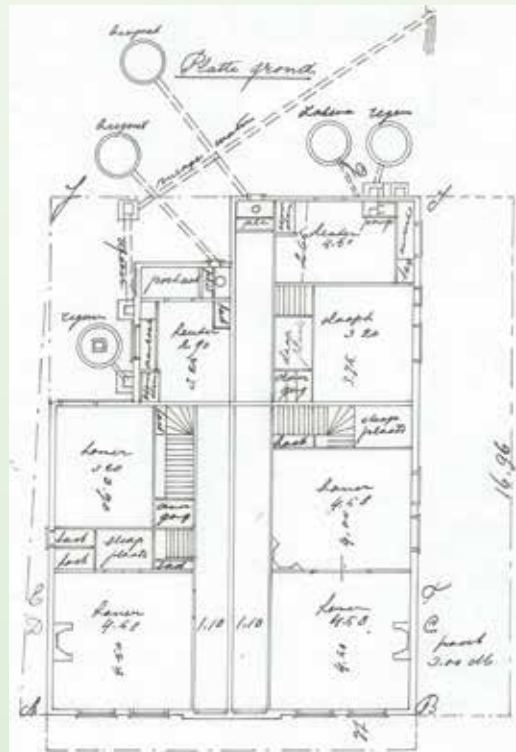
dicht bij de krijgsgevangenen lopen. Toen dan ook 'Geef acht' gecommandeerd werd hoorde je wel één klap van de Duitse hakken tegen elkaar, maar geharrewar onder onze jongens die nog hun plaats zochten. Het was één uur geworden. Toen naar Zoetermeer in de kooi. Een vier uur sliepen we toen weer alarm geblazen werd. De meesten rukten uit in de inmiddels gevorderde vrachtwagen om parachutisten op te vangen en wij gingen naar de vorige plaats van gevecht. De huzaren hadden de twee vliegtuigen in brand gezet. Daar vonden we eerst onze Hollandse mitrailleur-schutter achter het hek en verder, niet eens zo ver daar vandaan, de verlaten Duitse post en de vliegtuigen. In één daarvan lag een verbrande Duitser. De buit was groot. Twee mortieren, twee motorfietsen met zijspan, twee paarden, twee grote zakken met helmen, een stapel geweren, pistolen en revolvers en de nodige munitie. Verder die dag heb ik 18 uur achtereen wacht gelopen zonder aflossing, aan het eind van de Dorpsstraat om de toegang tot Zoetermeer te bewaken. Daarna verlieten de dagen in slapen en uitrukken, tot de brand van Rotterdam op 14 mei.

In mijn aantekeningen staat nog: 'alle eer aan de kapitein Van Loon'. Hij spaarde zichzelf niet, deze vader van tien kinderen. Totaal hadden wij 88 gevangenen gemaakt. In de legerorder werd onze compagnie eervol vermeld. We waren als geniesoldaten niet op velddienst ingesteld. We waren voorterrein verlichters. Dat wilde zeggen: in oorlog voor de linie in een putje met een lamp en zware dynamo het voorterrein flitsen, om een aansluitende vijand in het zonnetje te zetten. Op 20 juni 1940 zijn we afgezwaaid.

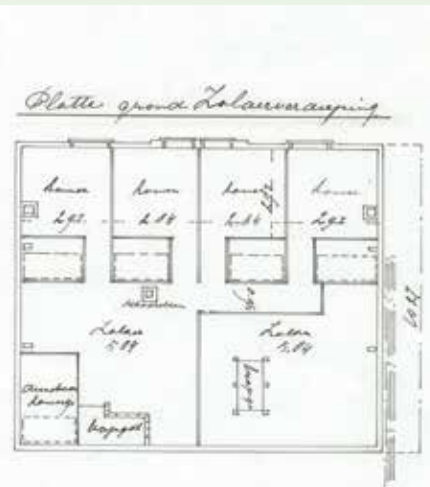
“Een gemeentelijk kosthuis – wel iets nieuws!”

Gertjan Moers

In februari 1909 besloot de gemeenteraad van Zegwaart tot het bouwen van een gemeentepension. B&W waren van oordeel dat in Zegwaart grote behoefte bestond om voor kamerbewoners een fatsoenlijk onderdak in die plaats te hebben. Door het gebrek aan kosthuizen in Zegwaart waren ‘vele jongelieden’ gedwongen zich buiten de gemeente te vestigen. B&W achtten het gemeentebelang van een pension groot en de gemeenteraad was het ermee eens. Het bericht dat Zegwaart besloot om een gemeentepension te bouwen haalde meerdere landelijke en regionale kranten. Het Nieuwsblad van Friesland, Hepkema’s Courant, schreef zelfs: “Een gemeentelijk kosthuis – wel iets nieuws!” Het pension verrees in de Zegwaartse Dorpsstraat. Hier werd een dubbel woonhuis gebouwd. Het ene deel, nummer 116, werd de woning van de Zegwaartse veldwachter. In het andere huis, nummer 118, kwam het pension. Het dubbele pand wordt nu “De Veldwachter” genoemd. Een pension door de gemeente gebouwd, dat was blijkbaar bijzonder. Waarom was er in Zegwaart in 1909 “grote behoefte” aan kamers? Dit vraagt om meer uitleg.



De plattegrond en de zolder met de kamers (gespiegeld) van het nieuwe kosthuis, 1909
(Stadsarchief Zoetermeer)



Nieuw soort vreemdelingen

Zoetermeer en Zegwaart waren van oorsprong agrarische gemeenten. Er kwam altijd al ‘vreemd volk’ op de dorpen af. In tijden van oogst was namelijk een explosieve behoefte aan extra personeel. Dit waren losse landarbeiders die hielpen bij het binnenhalen van de oogst en het verwerken ervan. Deze mensen werden hier ‘Brabers’ genoemd, naar Brabant waar veel arbeiders vandaan kwamen. Dit tijdelijk personeel verbleef dan op de boerderij waar ze werkten. Ze sliepen vaak met zijn allen in een schuur totdat de oogst was binnengehaald. Dan vertrokken zij weer, op naar een volgende opdracht of terug naar huis in Brabant, Gelderland, Zeeland of zelfs Duitsland.

Vanaf 1870 kwamen er andere vreemdelingen bij om al dan niet tijdelijk te werken in Zoetermeer en Zegwaart. In 1870 was namelijk de spoorlijn van Den Haag naar Gouda in gebruik genomen en werd het station ‘Soetermeer-Zegwaard’ geopend. Een groot aantal mensen was werkzaam bij de spoorwegen. Dit liep uiteen van spoorwegwachters, telegrafisten, assistent-telegrafisten, spoorwegwerkers et cetera. Het verloop onder dit personeel was erg hoog. De dienst duurde niet lang en binnen afzienbare tijd was iemand alweer overgeplaatst. Met de komst van de eerste zuivelfabriek in 1880 kwam er een ander soort werknemer naar Zoetermeer en Zegwaart, namelijk de fabrieksarbeider die werkte in de zuivelbereiding.

Om de fabriek te laten werken was een stoommachine nodig. Die vormde het hart van de fabriek. De ‘machinist’ was verantwoordelijk voor het goed laten functioneren van de machine. Een oven zorgde ervoor dat water heet genoeg gestookt kon worden om stoom te genereren. Het op temperatuur houden van die oven was het werk van de ‘stoker’. Voor het onderhoud van de machine was de ‘monteur’ verantwoordelijk. Poelies (aandrijfriemen) dreven vanaf de stoommachine vervolgens de centrifuges aan. Voor de bediening van de centrifuge zorgde een ‘centrifugist’. Na het scheiden van de ondermelk en de room was de ‘botermaker’ of de ‘karnbaas’ verantwoordelijk voor het maken van roomboter en de ‘kaasmaker’ ging aan de slag met de bereiding van de kazen. Bij zuivelfabriek Nutricia zien we in het begin van de 20e eeuw ook andere beroepen opkomen zoals de ‘melkcontroleur’, die borgde de kwaliteit. Maar ook de ‘steriliseur’, die de flessen bacterievrij, steriel, maakte. En de ‘condenseur’, die zich bezighield met het maken van gecondenseerde melk. Of gecondenseerde karnemelk in fles en in blik, die Nutricia vanaf 1904 produceerde.



Advertentie Nutricia De Tijd, 1915

Huisvesting was een probleem

Al die nieuwe werknemers moesten gehuisvest worden. Zij namen geen genoegen met een slaapplek in een boerenschuur, zoals de seizoenarbeiders op het land dat wel deden. Daarvoor waren zij veelal te goed opgeleid. Voor hen waren er niet zo maar tien anderen. Er waren lokale bewoners die een deel van hun huis beschikbaar stelden voor pensionzoekenden. Zij waren niet in naam 'pensionhouder', omdat zij dit erbij deden, maar hun woonhuis fungeerde in de praktijk wel degelijk als pension, ondanks dat sommige bewoners delen van hun woning verhuurden was er toch te weinig plek om al die nieuwe mensen te huisvesten en de grote groei van Nutricia vanaf 1901 zorgde voor een toename van behoefte aan woonruimte. Het gevolg was dus dat het personeel noodgedwongen buiten de dorpen woonde. Echt wenselijk was het allemaal niet.



Het kosthuis Dorpsstraat 116-118 kort na de opening rond 1910

Het gemeentepension

De gemeente Zegwaart vond het in 1909 daarom tijd voor een door de gemeente gefinancierd pension. Voor de bouw van het gemeentepension sloot de gemeente Zegwaart een lening van f 6.300,- met een rente van 4% en vanaf 1910 een jaarlijkse aflossing van f 100,-. Even was men bang dat een lening door een gemeente met als doel om een pension te bouwen niet zou kunnen rekenen op de goedkeuring van het hoger gezag. Reden om hieraan te twijfelen was een Koninklijk Besluit uit 1908

dat het voldoen aan de behoefte aan woonhuizen niet tot de zorg van het gemeentebestuur behoorde. Op grond van dat Besluit zou de lening voor het beoogde doel mogelijk niet in aanmerking kunnen komen voor goedkeuring en daarmee zou het hele plan van Zegwaart in duigen vallen. Maar die angst bleek gelukkig ongegrond. Gedeputeerde Staten gaven hun goedkeuring aan het opnemen van de lening en het 'gemeentepension' kon worden gebouwd.

Het pension Dorpsstraat 118 had voor zover bekend geen naam. De eerste pensionhouder werd in augustus 1909 de 37-jarige Simon Horst uit Barsingerhorn, met zijn vrouw Aaltje Oostmeijer. Simon was geen onbekende in Zegwaart. Hij woonde al in Zoetermeer, waar hij broodbakker was. Kennelijk was het voor Simon tijd voor compleet iets anders. Uiteindelijk zou hij na acht jaar, in januari 1917, weer teruggaan naar Zoetermeer. Daar zette hij zijn carrière voort als koetsier/expediteur. Wéér toeval iets anders.

Simon Horst werd als pensionhouder opgevolgd door Elisabeth Friederich Becker-Greve. In april 1917 overleed Hugo Becker, de 36-jarige partner van de pensionhoudster. Becker was vermoedelijk geveld door TBC. In een pension was geen gebrek aan vrijgezelle mannen en in februari 1918 huwde de 35-jarige Elisabeth met één van haar pensioongasten, telegrafist Johan Willem Brouwer. Het nadeel van trouwen met een spoorwegman was dat je niet lang op dezelfde plaats verbleef. In november 1920 werd Brouwer dan ook overgeplaatst naar Den Haag en vertrok het echtpaar uit Zegwaart.

Zo kwam er in 1920 een nieuwe pensionhoudster, de 55-jarige Aleida Theodora Groothoff met haar dochter Johanna Poulina van der Voorde. Aleida hoefde ook al niet van heel ver te komen. Zij was al pensionhouder in het Zegwaartse Spaarbankgebouw, waarover later meer. Dochter Johanna Poulina trouwde in 1922 met de Zoetermeerse zoon van een wagenmaker, Wouter Ziere. Het jonge gezin vertrok naar Rotterdam en in mei 1923 werden zij gevolgd door moeder Aleida. De laatste pensionbewoners waren inmiddels vertrokken. Hierna werd het pension waarschijnlijk opgeheven.

De pensioongasten

De eerste gasten in het pension van Horst waren Gerrit Sintmaartensdijk (een 27-jarige klerk), Jan Tanis, (37 jaar, gemeenteontvanger), Jan Willem de Vink (28 jaar en bediende in een graanhandel), Gerard Jacobus van Kampen (een 27-jarige bouwkundige) en Arie Gouda (22 jaar, ambtenaar bij Staatsspoorwegen). Over het algemeen kun je zeggen dat het vooral (jonge) vrijgezelle mannen waren die hun ongedeelde leven doorbrachten in pensions. Van Kampen was gemeenteopzichter en ontwierp onder andere de gasfabriek en Dorpsstraat 110. Hij zou maar 35 jaar oud worden en overleed in 1917. De grootste 'pensiontigger' van het stel was Jan Tanis. Tanis werd in 1872 in Goedereede geboren. Hij vertrok op 25-jarige leeftijd

vanuit Krimpen aan den IJssel naar Zegwaart, waar hij van 1897 tot 1914 als gemeenteontvanger zijn brood verdiende. Tanis bleef ongehuwd en misschien wel daardoor sleet hij zijn leven in Zegwaart alleen maar in pensions. Eerst woonde hij bij barbier Abraham Oosterling (nu Dorpsstraat 74), die geen pensionhouder was maar in zijn woning wel een aantal kamers verhuurde. Kort na de opening in 1909 van het pension van Simon Horst verhuisde hij daar naartoe.



Jan Tanis in historisch kostuum bij de kroningsfeesten van koningin Wilhelmina, 1898

Tanis was als gemeenteontvanger ongetwijfeld 'goed' in financiën. Om die reden zal hij zijn gevraagd om op te treden als secretaris van het comité voor de landbouwtentoonstelling die in 1921 in Zoetermeer en Zegwaart werd gehouden. Tanis bleek minder betrouwbaar dan werd gedacht. Hij zou wegens 'overspanning' zijn functie als secretaris van de tentoonstelling hebben neergelegd maar al snel werd hij verdacht van verduistering van gelden. Jan Tanis vluchtte uit Zegwaart, maar in september 1921 werd hij alsnog door de politie in Delft opgepakt en overgebracht naar het Huis van Bewaring in Den Haag. Nadat Tanis was vrijgekomen bleef hij tot 1940 in Den Haag wonen. Daarna ging hij weer terug naar Goedereede waar hij in 1957 overleed.

In de tijd dat het gemeentepension heeft bestaan, tussen 1909 en ongeveer 1923, bestonden de overige gasten vooral uit spoorwegpersoneel. "Surnumerair Staats Spoorwegen", werden ze vaak genoemd. Dit waren aankomend ambtenaren die, zeg maar, nog in hun proeftijd zaten. Ze hadden een bepaalde tijd om te bewijzen dat zij het werk aankonden. Voldeden zij, dan kregen ze een vaste aanstelling tot ambtenaar bij de Staatsspoorwegen. Verder bestonden de pensiongasten uit een gemêleerd tijdelijk gezelschap van onder andere handelsreizigers (Robert Hugo Brouwer), directeur der N.V. 'de Tijdgeest' (Marinus Cornelis van der Tol), een dansonderwijzer (Carel Anthonius Rijnaarts) en een verpleegster (Eltje Cazemier). Dit betekent dat onder de pensiongasten voor Zoetermeesters weinig bekende namen zitten. Uitzonderingen hierop zijn winkelbediende Gerrit Beimers en onderwijzer Albertus Brauckmann.



In de poort schoolmeester Albert Brauckmann bij de 50-jarige christelijke school, 1911 (foto M.J.A. van Leeuwen)

eerder genoemde Aleida Groothoff met haar dochter. En zij werden op hun beurt in december 1919 opgevolgd door de uit Rotterdam afkomstige Dirk Blankemeijer met zijn echtgenote Adriana van Bodegem. Ook Blankemeijer heeft niet heel lang het pension beheerd. In 1920 waren zijn vrouw en hij alweer vertrokken. De laatste pensionhouder en beheerder van het gebouw werd de uit Oudenhorn (ZH) afkomstige Cornelis Abraham Rietdijk (geb. 1877) met zijn echtgenote Jaapje van Dintel. Het pension in het Spaarbankgebouw (Dorpsstraat 135) en het pension in wat nu "De Veldwachter" wordt genoemd (Dorpsstraat 118) waren voor zover bekend de enige twee pensions in het dorp met een eigen 'pensionhouder'.

De Friezen komen!

Eén van de pensions zonder 'beroeps' pensionhouder was het huis van barbier Abraham Oosterling (Dorpsstraat 69). In de woning van Oosterling konden zo'n vier pensiongasten tegelijkertijd verblijven. De bekendste vaste gasten in het pension van Oosterling waren de al eerder genoemde gemeenteontvanger Jan Tanis en spoorwegbeambte Marinus van der Griendt. Maar ook de opeenvolgende notaris-klerken hadden hun vaste stek in het huis van barbier Oosterling. Opvallend is het grote aantal Groningers en Friezen dat in het pension verbleef. Hun achtergrond was divers, zoals beambte van Staatsspoorwegen Melle Mellema uit Winschoten (Gr), notaris-klerken Willem Boerema uit Winsum (Gr) en Cornelis Graatma uit Ten

Niet het enige pension

Het 'gemeentepension' was niet het enige pension in het dorp. Het Rotterdamsch Nieuwsblad meldde in 1913: "te Zegwaart wordt middenin het dorp, waar vroeger eenige oude vervallen huizen stonden een groot fraai gebouw opgericht ten dienste van de Spaarbank aldaar. Behalve kantoorlokalen voor de Spaarbank komen er ook drie vergaderzalen voor het verenigingsleven terwijl ook een gedeelte wordt ingericht als pension en voor de woning van den huisbewaarder. Hiervoor zal een gehuwd paar gezocht worden." Het Spaarbankgebouw en pension is nu Dorpsstraat 135. Het gezochte echtpaar als beheerder van het gebouw en als pensionhouder werd in het eigen dorp gevonden. De oorspronkelijk uit Lekkerkerk afkomstige fabrieksarbeider Arie van Leeuwen (geb. 1883) met zijn vrouw Martijntje Nugteren werden de eerste beheerders. Twee jaar later al werden zij als pensionhouder opgevolgd door de al

Boer (Gr), onderwijzeres Jeltje Bijlsma uit Delfzijl (Gr) en graanhandelaar Johannes Pars uit Sint Annaparochie (Fr). Maar een groot deel van de Friezen en Groningers was werkzaam in de zuivel, zoals Jouw Aukema uit Tirns (Fr), die assistent plaatsvervangend directeur van een zuivelfabriek was. Pieter van der Gaast uit Sloten (Fr) was melkcontroleur en Sjoerd Meinsma uit Mantgum (Fr) en Jakob Stuivenwold uit Zuidhorn (Gr) waren fabrieksarbeider. De meeste van deze pensiongasten woonden slechts tijdelijk in Zegwaart en/of Zoetermeer.

Eind 19e eeuw en begin 20e eeuw komen in de boeken van het Zoetermeerse en Zegwaartse bevolkingsregister relatief veel Friese (en Groningse) familienamen voor. Tussen 1870 en 1936 tellen we zo'n 400 Friezen, alleenstaande mannen en vrouwen, maar ook gezinnen met kinderen. Hun achtergrond is vaak heel divers, land- of veldarbeiders en fabrieksarbeiders, huishoudsters en dienstbodes, wagenmakers en carrosseriebouwers, koetsiers en chauffeurs, onderwijzers en onderwijzeressen, een autobusondernemer (Wybe de Vries), predikanten (Ymte Bootsma en Rienk Sybrandy) en uiteraard spoorwegpersoneel en werknemers in de zuivel. Tussen 1880 en 1914 emigreerden tien- tot twaalfduizend Friezen naar de Verenigde Staten, 'it lân fan dream en winsken' (het land van droom en wensen). Maar de Friezen trokken ook naar plaatsen in andere Nederlandse provincies, zoals Zoetermeer en Zegwaart. In de jaren 1880-1900 waren er 53.000 inwoners méér uit Friesland vertrokken dan er binnenkwamen. De meesten vertrokken naar Noord- en Zuid-Holland. Hoe komt het dat er in die periode zo veel Friezen 'it heitelân' (het vaderland) hebben verlaten?



Timmerman Sjouke de Boer en Trijntje van Reeuwijk trouwden in 1922 (Foto Americaine, Den Haag)

Meermalen in de 19e eeuw was er een landbouwcrisis, zoals de Grote Landbouwcrisis van 1878 tot 1895. Vooral de noordelijke provincies gingen hier sterk onder gebukt. Instorting van de graanprijzen, het uitbreken van de aardappelziekte en het verminderen van het afgraven van turf zorgden tussen 1880 en 1910 voor een grote uitstroom uit de noordelijke provincies. Veel Friezen trokken naar steden zoals Amsterdam en er gingen er dus ook naar het buitenland, als landverhuizer, waarbij men als reden van vertrek opgaf: "verbetering van de maatschappelijke positie".

Een aantal Friezen vertrok ook naar Zoetermeer en Zegwaart. Want juist hier kwam met behulp van industrialisatie een bedrijfstak in ontwikkeling waar met name Friezen goed in waren: zuivelbereiding. In 1889 was in Bolsward namelijk een zuivelvakschool opgericht. Na de Landbouwhogeschool Wageningen was dit de tweede instelling voor agrarisch onderwijs in Nederland. Afgestudeerden werden 'zuivelaars' genoemd. Wie in Bolsward was afgestudeerd, kon een mooie carrière in de zuivelindustrie tegemoet zien. Vooral onder de 'botermakers' zien we in Zoetermeer en Zegwaart veel Friese namen terugkomen: Jouw Aukema, Eerde Bouius, Anne Wesses Dijkstra, Wybe Hamstra, Pieter Hoogland, Sikke Hoogma, Kornelis Postma en Klaas Tamminga.

De Friezen kwamen en gingen vaak ook snel weer weg. Maar sommige Friezen (en Groningers) en hun kinderen verbleven langere tijd in Zoetermeer en Zegwaart of gingen simpelweg niet meer weg. Zoals machinist Wiebe Andries de Boer (1870-1937) en zijn zoon, timmerman Sjouke de Boer (1891-1945), beiden uit Scherpenzeel/Weststellingwerf (Fr), monteur Christianus Gunifortus Dontje (1890-1951) uit Winschoten (Gr), commies Aries Dreise (1902-1983) uit Ten Boer (Gr), veldarbeider Thaede Annes Hayes (1873-1944) uit Oldeboorn (Fr), fabrieksarbeider Auke Hoekstra (1896-1869) uit Tjerkgaast (Fr), (veld)arbeider Jan Hoekstra (1872-1938) uit Mildam (Fr), arbeider Douwe de Jong (geb. 1893) uit Woudsend (Fr), landarbeider Freerk Loonstra (1906-1988) uit Westergeest (Fr), afdelingshoofd bij Nutricia Sjoerd Meinsma (1880-1962) uit Mantgum (Fr), graanhandelaar Johannes Pars (1882-1970) uit Sint Annaparochie (Fr), carrosseriebouwer Johan Piso (geb. 1906) uit Workum (Fr), molenaar Sjoerd Posthuma (1860-1935) uit Schoterland (Fr), machinist Eelke Siersema (1904-1961) uit Opende gemeente Grootegast (Gr), chauffeur Jan van der Velde (geb. 1902) uit Dragten (Fr) en landarbeider Gooitzen Wagenaar (1882-1947) uit Nijega (Fr).

Sommigen hadden helaas geen keuze om te vertrekken. Botermaker Wybe Hamstra (1877-1909) uit Ferweradeel (Fr) kwam in 1907 naar Zegwaart. Twee jaar later overleed hij. Sikke Hoogma (1876-1920) uit Scharnegoutem (Fr) was één van de 'zuivelaars' (afgestudeerd in Bolsward). Hij werd botermaker en later hoofd van de zuivelafdeling bij Nutricia. Sikke overleed in 1920 aan TBC en zijn vrouw Anna Maria Palstra volgde vijf jaar later. Hun kinderen bleven in Zegwaart wonen. Ook manufacturier Gerrit Beimers (1885-1925) uit Sint Annaparochie (Fr) overleed op jonge leeftijd. Ook zijn vrouw en kinderen bleven in Zegwaart. Spoorwegaarbeider Johannes Lieuwes Bouma (1891-1939) uit Woudsend (Fr) woonde aan de Rokkeveenseweg. Hij werd in mei 1939 door een trein aangereden en in het ziekenhuis aangekomen was hij overleden. Zijn weduwe ging in de Molenstraat wonen. Tuinier/bloemist Sjoerd Wispelweij (1914-1980) uit Sijbrandaburen (Fr) kwam in 1932 van Friesland naar Zegwaart maar het avontuur lonkte nog verder. Tijdens de grote emigratiestroom eind jaren '40 en begin jaren '50 vertrok hij, samen met zijn Zoetermeerse vrouw Janna Roos, vanaf de Molenstraat naar Australië.

Nutricia: woningen voor eigen personeel

De in 1896 opgerichte fabriek Nutricia zag kennelijk het belang in van goede huisvesting voor het eigen personeel. Aanvankelijk woonde het personeel van de fabriek overal in- en rond Zoetermeer en Zegwaard, veelal inwonend bij anderen en in de pensions. In 1907 bouwde Nutricia naast de directiewoning een blok van vier huizen dat in 1912 werd uitgebreid met een vijfde woning (Stationsstraat 172 t/m 180). Hier woonde vanaf 1907 het 'hogere' personeel van Nutricia zoals op nummer 172 condenseur (later hoofd technische dienst) Adriaan (Arie) Viergever, op nummer 174 centrifugist Johannes van den Berg, op nummer 176 expediteur (later hoofd kantoor) David Dolfijn (Dirk) Ceelen (1865-1952), op nummer 178 expediteur Pieter Groenewoud en later afdelingshoofd Sjoerd Meinsma en op nummer 180 bedrijfsleider Jacobus van Vuuren. De expediteur was verantwoordelijk voor de logistiek, het transport van de producten naar de filiaalwinkels van Nutricia in de steden.

De huizenbouw rondom de fabriek van Nutricia ging door. Het (meeste) fabriekspersoneel van Nutricia woonde dan ook naast of schuin tegenover de fabriek. Tegenover de fabriek staan vijf woonblokken waar hoofdzakelijk personeel van Nutricia woonde. De woningen op de huidige nummers 163 t/m 171 werden in 1907 door Hagenaar Maarten Schalekamp gebouwd. Schalekamp had een vooruitziende blik. Het woonblok behoorde tot de eerste nieuwe woningen aan de toenmalige Molenveg sinds tijden. De huizen waren ideaal gelegen, zo schuin tegenover Nutricia. In deze huizen woonden de 'betere' werknemers van Nutricia. Twee jaar later, in 1909, werd opnieuw een woonblok gebouwd, naast de al bestaande woningen, de huidige nummers 155 t/m 161. In 1910 kwam een derde woonblok tot stand, nummers 147 t/m 153. Daarnaast verrees in 1912 een woonblok van acht woningen, nu Stationsstraat 131 t/m 145. Tot slot, om de hoek, wat vroeger de 'Kruiskade' werd genoemd en nu Vondelstraat 21 t/m 39 is, staan sinds 1913 twee huizenblokken die bekend stonden als 'de Tien Plagen'. Hier woonden de 'gewone' werknemers, de fabrieksarbeiders.

Dit alles was nog maar het begin van de bouw van woningen voor de 'gewone werkman' in Zoetermeer en Zegwaard. Met de bouw van meer nieuwe woningen verdween uiteindelijk de behoefte aan pensions. Deze verdwenen dan ook uit het straatbeeld, inclusief het voor die tijd behoorlijk bijzondere gemeentepension: het was toch 'wel iets nieuws'.



Woningen aan de Stationsstraat 172-180 voor het 'hogere personeel' van Nutricia, rond 1925 (Coll. Nutricia)

Bronnen:

www.allezoetermeerders.nl
www.delpher.nl
www.onsamsterdam.nl
www.techniekinnederland.nl
www.collectiontrade.nl (schoolplaten)
Stadsarchief Zoetermeer: plaatsingslijst Archief De Spar
ANPA -Archief van Nederlandse Plaatjesalbums-, <http://plaatjesalbums.info>
"Canon van Leidschendam-Voorburg"
H. ter Heide, Binnenlandse migratie in Nederland (Den Haag 1965), 466-469
W.J. Bokma de Boer, De Leidsche Melkinrichting
H.W. Lintsen, Geschiedenis van de techniek in Nederland. De wording van een moderne samenleving 1800-1890, deel I, 1992
"De geschiedenis op straat", Historisch Genootschap Oud Soetermeer, 2001



Ruim 100 jaar vakmanschap en deskundigheid
 in nieuwbouw, verbouw, onderhoud en renovatie.

Angelus Domini 1964 -1966 of 'Het dagboek van Anneke' (4)

Anneke Westerman-van Leeuwen, bewerking Piet Drapers

Om de woningnood in Den Haag op te lossen werd in 1962 besloten van Zoetermeer een 'forensenstad' te maken. Hagenaars konden dan in Zoetermeer komen wonen en in Den Haag blijven werken. In Palenstein en Driemanspolder werd met de nieuwbouw gestart in 1966. De familie Van Leeuwen kwam uit Den Haag, maar niet als 'forensen'. In 1964 ging vader Van Leeuwen in Zoetermeer aan het werk en dochter Anneke verhuisde mee. Anneke heeft over de periode 'van stad naar dorp' haar ervaringen in haar dagboek vastgelegd. In 't Seghen Waert 3 van 2020 staat het eerste artikel. Op 15 oktober 1964 wordt er verhuisd naar Zoetermeer, waar haar vader werkt bij de firma Tamson. De tweede en derde afleveringen staan in 't Seghen Waert 4/2020 en 1/2021. Anneke raakt gewend aan het dorpse leven en gaat het zelfs waarderen. Zij begint op 2 september 1965 aan haar laatste jaar op de Petrus MULO.



Donderdag 25 februari (1965)

Precies twee minuten voor acht was ik present in de kerk. Gelukkig ruim op tijd dit keer. Vandaag was de dag van de officiële zegening en opening van de school en in de gang oefenden we eerst nog even op het Wilhelmus. Zesstemmig was toch de bedoeling? Of toch twee... Het eerste uur algebra, maar Van Weers pakte een zangbundel. Verrukt veerden we op, doch zakten teleurgesteld ineen toen hij zich bedacht en we toch aan de sommen moesten beginnen. Tot

half tien want toen kwam de pastoor en zegende met enorme zwaaien van kwast en wijwater het hele schoolgebouw vol genade. We voelden ons in gezegende omstandigheden en alle vier de klassen verzamelden zich in de gang om enige kerkliederen te zingen. Tenslotte klonterde het koor samen om met 'Lasst Lautenspiel' alle hoeken en gaten van de school met gezang te vullen. Het klonk beduidend beter dan vóór de zegening...

Vrijdag 26 februari

Met een hoofd nog vol gedachten over gisteren en met een tas vol rariteiten weer naar school gefietst, onderweg in heftige tweestrijd gewikkeld met een wandelstok die per se tussen de spaken van het voorwiel terecht wilde komen maar noodzakelijk was om mijn vermomming compleet te maken tijdens het vieren van het carnavalsfeest dezès middag (leuke zin om te ontleden). Maar zover is het nog niet. Eerst de zorgen opzij gezet en fluit fluit fluit weggestopt om dan eindelijk toch in feeststemming aan te komen. Holadiejee, maar eerst kregen we nog een meetkundeproefwerk te maken. 'Ach toe ...,' probeerden we Van Weers nog over te halen het

proefwerk uit te stellen en hoopten op afstel door belangstellend te vragen hoe-hij-vanmiddag-gekleed-ging. Maar nee hoor sputterde Van Weers: hij-trok-niks-aan. Nel beviel van een enorme hinnik en even later, toen de wat trager werkende hersenen van de rest de bedoeling gevoelden, was de schater daar. Evengoed moesten we aan het beloofde proefwerk beginnen wat reden gaf voor hinnik noch schater.

In de middagpauze versierden we de klas en schreven het speciaal voor dit feest ingestudeerde lied 'Hermieneke' op het bord. Een vooralsnog wat tam liedekje maar het geheel zag er enorm feestvierderig uit dus misschien kwam het nog goed. Paula en ik gingen ons verkleden. Paula als jager en ik als verongelukte, gestruikeld over een algebrasom. Dat kon je wel zien aan een gezwachtelde voet en een arm in de mitella waarop halsbrekende formules geschreven stonden. Van der Geest bezorgde mij met pastelkrijt een paar flinke blauwe ogen en de rood-wit gestreepte pyjama van Hans maakte het beeld compleet. Iedereen kwam zo langzamerhand binnen druppelen, verkled als fuifnummer of juist niet. Na ieders aanwezigheid moesten de jongens zich een vrouw machtig maken, of omgekeerd, zodat er o.l.v. Vingerhoed (gehuld in een misdienaarsjurk) (een Janjurk dus) een heuse polonaise over de speelplaats gehost werd. Het was meesterlijk en alle leraren deden mee behalve..... tja... die vond er niks aan.. Maar Van Weers werd meegesleurd door mijn voor dit doel uiterst geschikte wandelstokje. De kordate kromming om de nekzwervel en hij danste, in den beginne nog wat zwakjes protesterend doch weldra huppelend met ons mee. 'Aan de haak slaan' is de juiste term voor dit gebruik. Totaal uitgeput gingen we na een half uurtje naar binnen. In onze klas werd door Agnes een verhaal voorgedragen, kregen we een koek en werden de jongens succesvolle nonnen. Een hoop gehos, getwist en gedans volgde. Zelfs door Van Weers! Een sluimerend feestnummer!

En dan het toneelstukje.... 'So, nu sal Merie es effe de koamer opdoffe....', kwam Agnes huishoudelijk het toneel op zwabberen en de zenuwen waren meteen vergeten. Alles liep gesmeerd en iedereen wist zijn tekst op tijd en levensecht te brengen. Totdat Schalk vroeg om een reprise voor de tweede klas. Alles wat maar kon liep verkeerd, was de eerste keer al gebruikt of leeg en de tweede keer vergeten. Arme Jan. Onbedoeld in een perfecte hoofdrol gedwongen, bleef hij radeloos de genoemde attributen achter het verhaal aandragen. Omdat wij netjes in onze rol bleven en uiterst bijdehand improviseerden, werd de klucht behoorlijk hilarisch. Voor ons en voor het publiek! Het was een daverend succes. We kregen als beloning juichend applaus en een reep chocolade. De hele school werd vervolgens de gang op geroepen waar Schalk een eindtoespraak hield en ons een fijne vakantie toewenste. Het was een fantastische middag. We hielpen nog even met opruimen en gingen naar huis, uitrekenend hoeveel-nachtjes-slapen-en-dan-is-het-weer CARNAVAL.

Bij Nel trokken Joke en ik onze jongedamespakjes weer aan. Alleen Jokes snor zal de rest van haar leven op haar bovenlip getekend blijven. Ze heeft daar namelijk een onuitwasbare viltstift voor gebruikt.

Vrijdag 12 maart

Een eerste bezoek aan de nieuwe tandarts. De praktijk was wel in een mooi huis maar de arts was beslist geen mooie man want welk een bruoit! Hij keek me niet eens aan. Blafte alleen maar dat mijn mond wijder, wijder!, wijder!, open moest, terwijl de mondhoeken al scheurden. Gelukkig had ik geen gaatjes. In de pauze beklagde ik me bij de klasgenoten. Waarom hadden ze me niet gewaarschuwd? Blijkt dat ik geluk heb gehad met meneer. Bij mevrouw Kentgens hadden al mijn tandjes er al uit gelegen. Onverdoofd.

De familie Kentgens is niet alleen bekend als tandartsenechtbaar in Zoetermeer. Joop Kentgens was in 1940 afgestudeerd als tandarts. Hij was in mei 1940 actief als dienstplichtig reserve officier en was gelegerd in Amersfoort. Na de demobilisatie op 20 mei 1940 ging hij aan de slag in het ziekenhuis in Utrecht. Daar leerde hij zijn vrouw kennen, met wie hij op 23 juni 1942 trouwde. Zij was de kleindochter van burgemeester Bos, die in 1867 't Oude Huis in de Dorpsstraat liet bouwen. Daar ging het echtpaar Kentgens – Bos wonen en werken, want ook mevrouw Kentgens was tandarts. In het jaar waarin Anneke voor de eerste keer naar de tandarts ging (1965) was hij 25 jaar tandarts in Zoetermeer.

Kentgens ging in het verzet en werd commandant van de Binnenlandse Strijdkrachten in Zoetermeer en Benthuizen, waarin 150 mensen actief waren.

Tandarts J. Kentgens in zijn behandelkamer, rond 1950



Woensdag 17 maart

Nederlands. Boek vergeten. 'Nou, verdwijn dan maar.' Ik schrok me een (vinger) hoedje en vertrok naar Schalk. Deze gaf net Frans en sprak het ook nog: 'Ahá, tu as oublié ton livre!'. Ik speelde het spelletje mee en antwoordde onderdanig (en met een onmiskenbaar Bijdorps accent): 'Oui monsieur, je me regrette. Pardonnez-moi cette offense s'il vous plait?' Schalk keek verstomd en ik kreeg 5 minuuts om mijn boek te halen dus racete ik naar huis en jeetje, hij was helemaal niet kwaad!!

Donderdag 18 maart

Vandaag noemde Van Weers me een mislukte leerling. Weet hij veel. Gelijk heeft-ie! Er is al zoveel mislukt....

Vrijdag 19 maart

Tiny was jarig en dat maakte van de dag een feest. Dat vond de kapelaan ook en die had voor de godsdienstles een plaat van Mahalia Jackson met toebehoren meegebracht. In ieder geval, de pick-up bleek zeer gevoelig net als het gezang van Mahalia Jackson zodat zowel de pick-up als Mahalia Jackson keer op keer de hik kregen. Het was zo komisch dat ik in de lach schoot. Vooral ook omdat de kapelaan gelovig bleef dat het wel in orde zou komen met Mahalia maar zij hardnekkig bleef weigeren zijn gebed te verhoren.

Nadat de les was afgelopen en wij nog naproestend de spullen aan het opruimen waren, kwam de kapelaan op mij af gebeend en gaf me een onhandige dreun. Perplex keek ik Joke aan: 'Hè, wat was dat nou? Een klap?'. 'Welnee,' zei Joke 'dat was een liefkozing'.... Hm.. een celibataire pakkerd waarschijnlijk die een wettelijke afstand voorschrijft. Niettemin zwijmelde ik van heidense gelukzaligheid en rende naar Agnes om te zeggen dat de kapelaan me god-de-loos had bemind. Agnes, opeens erg nieuwsgierig, vroeg: 'O ja? Wat deed-ie dan?'. Ik voldeed aan het verzoek en gaf haar mijn ervaring door. Zij gaf mij de raad een andere minnaar te nemen. Maar eerst tekende ik mezelf als bruid naast mijn geliefde in een plechtige soutane, er goed op lettend alle drieëndertig knoopjes te hebben aange.. eh.. gestippeld.

Woensdag 14 april

Ooit was er een spannende voetbalwedstrijd te zien tussen de Mulo uit Leidschendam en M.P.Z. (MuloPetrusZoetermeer). De jongens deden erg hun best en tackelden en slidingden fantastisch in hun zwart-gele voetbaltenues. Wij meisjes joelden en moedigden onze helden flink aan. Hup MPZèèèè!!!! Toch verloren 'we' de wedstrijd met 4 - 2 welk leed tot grote verbroedering leidde en een hele gezellige middag opleverde. Wie had kunnen denken dat jongens en meisjes in één klas zo veel leuker blijkt te zijn dan alleen maar meisjes.

Woensdag 5 mei 1945-1965

Het 20-jarig jubileum van de Bevrijdingsdag. Speciaal hiervoor waren er heel wat festiviteiten georganiseerd en hoewel we eigenlijk vrij van school hadden, werden we toch gemaand daaraan deel te nemen. Joke en ik hadden besloten mee te doen aan de fietsenrally. Om negen uur precies mochten wij vertrekken en na een aantal keren behoorlijk verkeerd te zijn gereden, kwamen we uiteindelijk toch zonder ongelukken aan bij de finish. We leverden onze kaart in en dat leverde een flesje chocomel van een bekend Zoetermeers merk op, twee levensgrote koeken en een speldje.

Onze tocht zat erop en we van de jongens kijken, naar het korfballen deed en ineens tijd voor de uitslag Joke en ik zaten op een muurtje knagen toen Frans de prijsuitreiking en hadden wij prijs gewonnen! waardebou van gulden) werd ons bij digd. We waren overhandjes..... Blij!



gingen naar het voetballen daarna ook nog even waar Nel aan mee was het 11 uur en van de puzzelrit. nog onbekommerd aan de koeken te riep dat ze al aan waren begonnen zomaar de tweede Meesterlijk!! Een fl. 3,- (zegge drie de huldiging overhandgelukkig!! Klap eens in je

Maandag 10 mei

Een ongelooflijk rustig voorbijsudderende dag zonder uitspattingen mijnerzijds, behalve dan een 8 voor een proefwerk Duits.

Ik zie onder sommige van mijn nagels olijfgroene randen en, erger nog, onder de meeste ervan gebrande omber. Want als een dwaas ben ik aan het oliekrijten. Sombere kleuren zijn mooie kleuren. Niet onder mijn nagels, dat moet ik toegeven. Schrijven is even niet van levensbelang. Mijn hoofd zit te vol. De woorden zitten klem. Iedere avond ga ik op tijd naar bed. Eens zal ik uitgerust raken.

Woensdag 12 mei

Van Weers blijkt aan angina te lijden en zal voorlopig nog geen les kunnen geven. Het was vandaag prachtig weer dus een aantal gemiste lessen hebben we in de buitenlucht kunnen doorbrengen. Met Lezen werden de door ons gemaakte- en door Vingerhoed nagekeken opstellen behandeld. Zoals altijd was ik de winnaar van het meeste commentaar erop en met immer teleurstellende resultaten, hoewel dit keer wel met de beloning van een 8½. Ik vind mijn opstel eigenlijk best goed gelukt; het in tien regels beschreven Verlies van... (naar keuze) en dan het poëtisch

proza over mijn te klein geworden eh... lievelingspyjama (mijn keuze) die ik echt niet meer aan kan maar toch nog niet weg wil doen. Met (middernachtelijk bedacht, dus nogal duister): ... wie draagt nog het omhulsel van de slaap waar de onschuld allang is uitgegroeid... als klinkend slot. 'Iets te zwaar aangedikt!', stond er onder. Nu ja, het is inderdaad behoorlijk dramatisch van toon omdat het erover gaat dat ik eigenlijk nergens uit wil groeien. Niet uit mijn kleren en niet uit mijn leeftijd. Ik wil geen zeventien worden, geen achttien. Te laat om ooit nog kind te zijn. Te groot voor op schoot.... Dit verlies dus eigenlijk..

In de middagpauze kochten we bij Ribberink een kaart voor Van Weers met Van Harte Beterschap erop. Het boeket aan de voorzijde kwam mij bijzonder bekend voor. De hele klas schreef er zijn/haar naam en een beterschapswens op want eerlijk is eerlijk: we missen hem en de rumoerige lessen waarin altijd wel iets onverwachts gebeurt. Daarna verzamelde men zich in de gang en zong routineus alle bekende liederen want morgen wordt de eerste paal van een nóg nieuwere school geslagen. Na de gebruikelijke 'toemba' canon vertrok eenieder naar zijn/haar eigen klas, eerst om er te studeren en later om er Duits te ontvangen waarbij ik nog twee strafwerkjes binnenhaalde. Na schooltijd gingen Paula, Nel, Joke en ik naar Paula's huis aan de Voorweg waar we eerst een kopje thee dronken en drie biscuitjes meekregen voor onderweg. We hadden het plan eens flink van het mooie weer te genieten en een heel eind te gaan fietsen. Via Leidschendam, Stompwijk, langs Jokes Meerpolder en, haar daar achterlatend, gedrieën weer terug naar Zoetermeer. In Stompwijk ontmoetten we Alex en Aad die ons op school al hadden uitgenodigd om een ijsje te komen eten en inderdaad galant hun woord hielden. Om ongeveer half zes waren we weer terug met de wind in de haren en zonnig geluimd. Het was meesterlijk!

Ribberink in de Dorpsstraat had niet alleen de boekhandel, maar bezat ook een drukkerij. Daar werd het Streekblad gedrukt, dat tweemaal in de week in een oplage van 16.000 exemplaren verscheen. Voor het eerst in 1955. In 1976 werd er met enige trots melding van gemaakt dat het blad voor de 1500^e keer verscheen. Na de verhuizing van de boekhandel naar het stadshart is de winkel verbouwd tot woonhuis.



Kantoorboekhandel Ribberink, Dorpsstraat 39, begin jaren (19)70



De boerderij 'Het land is niet ondankbaar' van Van Haastert, Voorweg 112, 1974 (foto Walter de Maar)

Maandag 17 mei

Nog is Van Weers ziek. Zo langzamerhand is het tijd geworden om geld in te zamelen voor een fruitmand. Er werd royaal geschonken want op school is eigenlijk niets gezelligs meer te beleven in de lessen zodat we Van Weers weer graag terug voor de klas wensen, waarbij ons inziens een fruitmand de genezing zal helpen bespoedigen. In de middagpauze gingen Joke, Paula en ik naar mevrouw Van Weers om te vragen hoe het ging met de zieke. De zieke zelf sukkelde een straatje om. Om vier uur stonden we weer voor dezelfde deur maar werden nu uitgenodigd voor een gezellig praatje en een glas Coca Cola. Een uurtje later vertrokken we met de hoopgevende belofte dat er misschien morgen weer een wis- en natuurkundeleraar voor de klas zal staan. Zo'n fruitmand werkt wel erg snel.

Dinsdag 18 mei

Hoera, Van Weers is weer op school! Geheel de oude begon hij direct sommen op het bord te gooien. We hadden eigenlijk niets anders verwacht, wel erger, een proefwerk b.v. omdat hij zich nog niet wilde vermoeien kregen we de laatste twee minuten vrij studeren wat toch duidde op enige zwakte. Want Van Weers... en vrij studeren....? Nooit! Ik benutte de tijd om een brief naar Netty te schrijven. Engels: En we kregen

hoog bezoek. Van wie? Een inspecteur! Van der Geest werd zichtbaar zenuwachtig en deed natuurlijk overdreven overdreven en toen de speurneus Aad Luiten erop betrapte zijn huiswerk niet te hebben gemaakt, moest Aad voor dit misdrijf onmiddellijk de klas uit. Normaal zou het Van der Geest niet hebben uitgemaakt wat Aad wel of niet uitvoerde. 'Je doet het niet voor mij-já' zou hij enkel hebben gezegd. De rest deed wel extra zijn best om braaf en kien over te komen want tenslotte is Van der Geest wel ónze leraar en niet die van de regering.

Vandaag is Nel jarig en voor vanavond was ik uitgenodigd op de koffie met taart. Racend ernaartoe werd ik ter hoogte van de Van Galenstraat aangehouden door een agent van politie. Niet omdat ik te hard reed, maar omdat mijn bel het niet deed. Iemand (de ware misdadiger) heeft ooit de bel-dop eraf gedraaid zodat het mechanisme nu strak verroest is. Mijn haar zat keurig netjes maar toch kreeg ik snotver een boete van fl. 2,50 !!! Gee, Officer Krupke. KrupYou!!!! (West Side Story)

Maandag 24 mei

Paula, Nel en ik fietsten vanmiddag met Marian mee naar huis om kerkblaadjes(?) af te leveren. Ze woont, net als Paula, aan de Voorweg in een boerderij over de witte brug waar op de zijkant geschreven is: Het Land Is Niet Ondankbaar.

Vanaf het bruggetje walmt de penetrante stank van varkens je vol in het gezicht. Een wel heel typisch voorbeeld van stank voor dank. Terwijl ik oppervlakkig probeerde adem te halen, verbaasde het me dat niemand behalve ik daar last van scheen te hebben. Moeder Van Haastert ontving ons hartelijk maar zelfs in de keuken kon je de scherpe varkenslucht niet negeren. Ik keek opeens met heel andere ogen naar Marian. Hoe kon ze hier in leven? Of smakelijk een boterhammetje eten. Marian lijkt, net als haar zus Mary, heel erg op haar moeder.

Dinsdag 25 mei

Een historische dag voor Groot-Zoetermeer. De koningin zou namelijk even langskomen. Dat was toch wel een bijzondere gebeurtenis en de hele school was door de gemeente uitgenodigd om te komen kijken. Klokke kwart voor twaalf staken we het fietspad door naar de Stationsstraat. Daar stond al heel wat grut van andere scholen. We kregen allen een vlaggetje in handen gedruwd om er mee te zwaaien. Je zou het een reflex kunnen noemen, vlag in je handen = zwaaien. Dit keer was het natuurlijk wel voor een goed doel. Het duurde een tijdje voordat de koningin in haar auto voorbij kwam zoeven. Maar (hoera! hoera! hoera!) we zagen haar en ze was mooi, ook van dichtbij. In een flits herkende ik Els' oude brillette op de neus van Hare Majesteit. Terug op school was er niks koninklijks meer te merken aan de lessen die er werden gegeven. Van Schalk kreeg ik een zotte Anna-preek waarin ik me aardig weerde. Schalk maar foeteren op mijn stomme fouten terwijl ik zelf mijn fouten helemaal zo stom niet vind. Ik kan ze zelfs verdedigen. Voorbeeld van vanmiddag: Som: $3 \times 0 = 3$ (vind ik) Schalk: 'Annááá, 3×0 dropjes = 0 dropjes hoor!' Ik, bedenke-

lijk: 'Als u mij 3x iets aanbiedt en ik dan toch niets krijg, heb ik 3 x niets gekregen. Is dus 3!' Schalk (zichtbaar ouder wordend, net als zijn vrouw trouwens maar dan anders): 'Annaatje, (nu begint het link te worden) er komen vijf knappe knapen om je hand vragen en geen ervan is knap genoeg. Met hoeveel trouw je er dus uiteindelijk?' Een aarzeling 'Eh... zijn ze echt heel lelijk?' Schalk knikte droevig. 'Tja.. dán...' ging ik overstag. Het was een hele gezellige rekenles en vooruit, $3 \times 0 = 0$ Die Annapreken zorgen er wel voor dat ik beter mijn best probeer te doen.



Koningin Juliana stapte even uit bij Nutricia, 1965 (foto Linthout)

Op 25 mei 1965 maakte koningin Juliana 'een snelle rondgang' door gemeenten in het gebied van Rijn en Gouwe. Zij bezocht Boskoop, Waddinxveen, Moerkapelle, Benthuizen en Zoetermeer. Via de Zegwaartseweg, Den Hoorn, Schinkelweg, Schoolstraat, Piet Heinstraat, Karel Doormanlaan en de Stationsstraat kwam zij aan bij Nutricia. In de kantine van Nutricia werd haar, met vele genodigden, een aperitief en een lopende lunch aangeboden. Daarna deed zij Nootdorp en Pijnacker nog aan.

Dinsdag 15 juni

Het is jammer te moeten bekennen dat ik wegens vreselijke drukte, veroorzaakt door proefwerken, tentamens en Haagse uitstapjes, de laatste dagen, wat zeg ik, de laatste weken, enigszins de hand heb gelicht met het bijhouden van dit geschrift En wat nog wel de leukste reden daarvoor is:

ook Zoetermeerse uitstapjes behoren tot de tegenwoordige tijd! Met Joke en Nel trek ik over velden en wegen, leer steeds meer mensen wat beter kennen en begin me eindelijk echt thuis te voelen in Zoetermeer. Nel en ik doen vaak samen ons huiswerk en mijn ijver grenst aan het onwaarschijnlijke voor waarschijnlijk een aardig rapport... Nel staat erg stevig in haar schoenen en is zelfs door mij niet van de wijs te brengen. Rustig zegt ze dan: 'Anleeuw (serieuze aanspreektitel), jij moet nog drie opgaven maken en ik nog maar één, schiet eens op dan kunnen we op pad.' Met geconcentreerde haast werk ik de opdracht af, want eerder wordt er echt niet op pad gegaan; naar een oom en tante van haar diep de polder in, of eieren halen bij een ander familielid, of kerkblaadjes rondbrengen, of naar Joke midden op het platteland, of zomaar nergens heen.

Ik snuif de geuren op van het leven alhier. In de Dorpsstraat stinkt het rans naar de Brinkersfabriek. Omdat Nel recht tegenover de molen woont, ruikt het bij haar vaak bijna onaangenaam sterk naar graan. Buiten het dorp ruikt het dierlijker, maar

wel lekker. Als bij ons thuis de ramen open staan, ruik je soms de weeë geur van gekookte bonen en appelmoes(?) die Nutricia in dampende wolken uitstoot maar meestal hangt er de geur van het land (in de winter van rottende spruiten en uien, jek) en de melkachtige koeienlucht van de boerderijen. De Haagse geuren van auto's en asfalt beginnen uit mijn herinnering te verdwijnen...

Woensdag 16 juni

Schalk niet op school. Het gerucht ging dat hij wellicht... vader zou zijn geworden? Het was Theo Hermes die als boodschapper van het nieuws de klas binnenkwam met een vertwijfeld: 'Schalk.. eh...' en droef het hoofd schudde. Direct doodse stilte. Wat was er gebeurd? Diep onder de indruk sprak Theo plechtig de woorden dat Schalk een zoon geboren was!! Na de stilte van de schrik, het gegil van de blijdschap. Schalk kwam later op de dag zelf beschuiten met muisjes trakteren die Marie-José, Agnes, Nel en ik mochten besmeren en bestrooien. Trots schreef de vader op het bord met welke welluidende namen de zoon aangesproken dient te worden:

Maarten Simon Phillippus Agnes Maria

Bovengenoemde namen wegen tezamen slechts viereneenhalf pond.

Juli 1965

Er volgde een spannende week met proefwerken en een nog spannender moment van rapport-uitreiken waarop ik tot mijn grote vreugde hoorde dat ik... bevorderd was naar klas 4!!!! My teachers I love you!!!!!!
De toekomst nadert. Nog maar één jaar, en dan?

Anneke raakt al aardig thuis in het dorp, alleen aan de geur van het boerenland, van Brinkers in de Dorpsstraat en Nutricia, haar achterbuur, is zij nog niet gewend. In een volgende aflevering van 't Seghen Waert leest u hoe het haar vergaat in het laatste schooljaar op de Petrus MULO.

De eerste woningwetwoningen in Zoetermeer, Zegwaartseweg 15-25

Arjen van der Burg

Het moeizame begin van de volkshuisvesting in Zoetermeer en Zegwaard¹

Tot in de 20ste eeuw werden arbeiderswoningen gebouwd door bedrijven, zoals door de Gist- en Spiritusfabriek in Delft: het beroemde Agnetapark, maar ook door boeren voor hun landarbeiders, zoals aan Voorweg 137-139, door liefdadige instellingen, door aannemers-projectontwikkelaars, of door individuen. De kwaliteit liet vaak te wensen over, de prijzen waren hoog, overbewoning was normaal.



Zegwaartseweg 13 (rechts) en 15 t/m 25, rond 1970 (foto C.A.L. van Wieringen)

De Woningwet van 1901 leidde tot verbetering van de woningbouw in het algemeen, onder andere door voorschriften voor de afmetingen en uitrusting van woningen te geven. Voor het bouwen van goedkope woningen voor arbeiders was financiële steun van het Rijk voor gemeenten of verenigingen erg belangrijk. Rijkssubsidies kwamen er pas na 1916, halverwege de Eerste Wereldoorlog. Na 1920 verminderde die steun al weer rap. In 1922 was nog maar fl. 80 miljoen beschikbaar voor alle woningbouwsubsidies in Nederland.² In 1921 gaf het Ministerie van Arbeid een premie van maximaal fl. 16 per m² en fl. 1.200 per woning, voor een woningwetwoning met hoogstens 260 m³ inhoud. De term "woningwetbouw" werd al gebruikt.³ De toenmalige gemeente Zegwaard kwam traag op gang met het invullen van de idealen die met de Woningwet waren gegeven. De vele aspecten van de volkshuis-

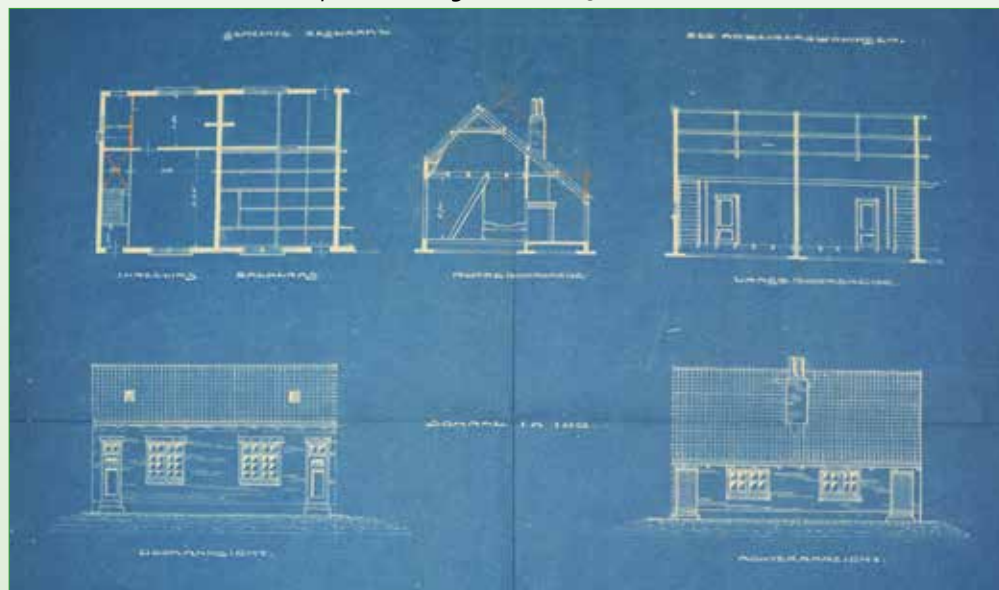
vesting werden passief benaderd, als men kijkt naar de verslagen die de gemeente aan het Rijk stuurde vanaf 1911.⁴ Jarenlang werd alleen vermeld dat er een Bouwverordening was (vanaf 1905), en dat er een opzichter was. Geen aanschrijvingen, geen onderzoeken, geen voorschotten. In Zegwaart en Zoetermeer werden wel woningbouwverenigingen opgericht (in 1911 en in 1918), maar die gingen zonder te bouwen ter ziele. Zoetermeer wilde geen arbeiderswoningen bouwen, Zegwaart eerst ook niet maar ging het uiteindelijk toch zelf doen: zes arbeiderswoningen werden in 1923 aan de Zegwaartseweg gebouwd.

Uit de gemeentelijke verslagen over de volkshuisvesting valt op te maken dat de woningen aan de Zegwaartseweg uit 1923 de allereerst woningwetwoningen van Zoetermeer (Zegwaart) waren. Dat wil zeggen woningen die bedoeld waren voor arbeiders en die op grond van de Woningwet 1901 subsidie van het Rijk kregen. Daarna is de oogst tot aan de oorlog mager: Beter Wonen bouwt in Zegwaart in 1931 en 1933 aan de Molenstraat, terwijl De Goede Woning in 1933 en in 1936 in Zoetermeer aan de latere J.L. van Rijweg (toen Broekweg) bouwt.⁵ De gemeente heeft voor de oorlog na de woningen aan de Zegwaartseweg zelf geen woningbouw meer gepleegd.⁶

De totstandkoming van de woningen aan de Zegwaartseweg

In 1921 wil de gemeente de bouw door particulieren bevorderen, geheel in de tijdgeest. Daartoe gaat Zegwaart de Bouwverordening versoepelen, onder andere door de voorgeschreven maten van vertrekken te beperken. In september 1921 vragen B&W de Inspecteur Volkshuisvesting toestemming voor de bouw van houten wo-

*Het eerste bouwplan voor noodwoningen, 1922
(Nationaal Archief, Hoofdinspectie Volksgezondheid 906)*



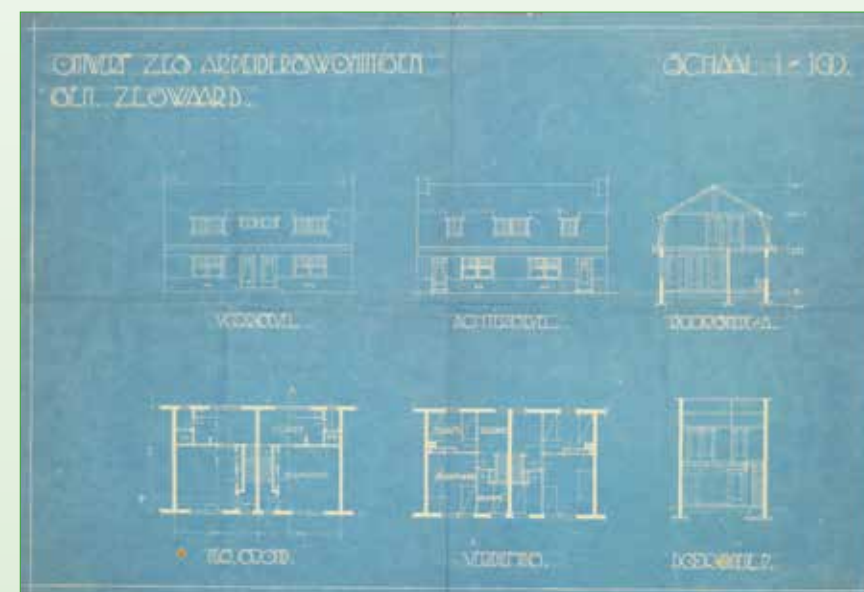
ningen. De inspecteur wijst er op dat de Zegwaartse Bouwverordening die niet toestaat en dat die dus moet worden gewijzigd. Daar maakt de gemeente werk van. Maar gemeenten hebben ook een Gezondheidscommissie en moeten die om advies vragen. Die commissie zegt dat men beter woningen met stenen wanden kan maken. Het plan (zie blz 30) werd op 16 augustus 1922 toegestuurd aan de Inspecteur Volkshuisvesting voor Zuid-Holland, W. van Boven. De gemeente vroeg toestemming voor zes houten noodwoningen, 'dezelfde als in Alphen waren gebouwd'. Onduidelijk is waar de wanden van zijn gemaakt, hout of steen. Van wie het woningontwerp was is onbekend. Op 27 november 1922 besluit de gemeenteraad tot de bouw van zes houten noodwoningen met stenen buitenwanden. Die zijn onderhands gegund aan de Gebr. Huurman. Tegelijk wordt 1.500 m² grond aan de Zegwaartseweg gekocht van P. Langelaan, 'warmoezier'.

De gemeente kan de kosten voor de grond en de bouw niet zelf opbrengen en heeft daarom een lening nodig van fl. 12.208. Voor de woningen heeft men geen toestemming nodig, want het zijn noodwoningen, maar voor de geldlening is toestemming van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland nodig.

De provincie was niet gecharmeerd van de halfhouten woningen. GS berichtte B&W op 15 december 1922 dat de Minister van Arbeid een soort modelwoning, geheel van steen, had ontwikkeld, waarvoor subsidie verkregen kon worden.

Direct daarna vroeg de gemeente aan de Inspecteur naar het woningtype dat de Minister aanbevolen had.⁷ Op 22 januari 1923 stuurde de hoofdinspecteur Volkshuisvesting het ontwerp, dat van Inspecteur voor Zuid-Holland W. van Boven bleek te zijn. Het voordeel was dat de kosten in 40 jaar mochten worden afgeschreven

*Bouwtekening voor de uiteindelijk gerealiseerde woningen
(Stadsarchief Zoetermeer, Gemeentebestuur Zegwaart 1092)*



en dat er rijkssteun van af ging, terwijl noodwoningen in 20 jaar moesten worden afgeschreven. Daarna ging het snel. De Raad besloot al op 26 januari 1923 tot de bouw van de woningen volgens het aangereikte type. De huur werd op fl. 3 per week gesteld. De stichtingskosten inclusief grond werden begroot op fl. 20.000. Een geldlening van fl. 18.500 kreeg goedkeuring van GS op 3 februari 1923.

Op 1 maart 1923 werd de bouw gegund aan de firma Smits en aan de firma J.D. de Wilde voor het schilder-, glas- en behangwerk⁸. Bij besluit van 9 maart 1923 kreeg Zegwaart fl. 1.800 rijkssteun, dus fl. 300 per woning. Op 14 september 1923 meldde de gemeenteopzichter, W. Goldberg, dat de woningen voltooid waren. De eerste bewoners waren de families Van den Berg, Klerks, Ceelen, Heemskerk, De Graaf en "Adegeest (of [van] Reeuwijk)". In 1996 woonden er nog families Van Reeuwijk en De Graaf.



De katholieke jonge mannenvereniging houdt een sportdag op het land achter Zegwaartseweg 15-25, 1943

Sloop van het huis Zegwaartseweg 15 voor de verbreding van de Van der Hagenstraat, 1974 (foto C.A.L. van Wieringen)



De eerder ontworpen houten woningen waren krap en hadden een verdieping met een kleine zolder. De gerealiseerde stenen woningen waren groter: 5,50 m breed, 7,25 m diep en 6,90 m hoog (275 m³ buitenwerks). Ze hadden een royale zolder, en ook elk een schuur. In het Stadsarchief zit een ongedateerde tekening van drie dubbele schuurtjes. Blijkens een foto uit 1943 zijn die schuurtjes ook gerealiseerd. Op de tekening staat geen auteur vermeld, wel is er een offerte van aannemer Smits.



Zegwaartseweg 17 t/m 25, 1996 (foto Gertjan Moers)

Afloop

Toen Zoetermeer Palenstein ging ontwikkelen kwamen de woningen in de knel. Eerst werd de naburige woning op nummer 13 (transportbedrijf Dorst) gesloopt voor de aanleg van de Van der Hagenstraat. Maar die straat moest later nog breder worden, waarvoor een huis van de zes, nummer 15, werd gesloopt. Daarom staan er op latere foto's maar vijf huizen in plaats van de gebouwde zes.

In 1990 wilde de gemeente van de woningen af. Ze verkeerden niet in heel goede staat (er waren o.a. zettingen geconstateerd).⁹ Ze werden aan de bewoners te koop aangeboden, maar uiteindelijk zijn ze gesloopt. Voor de aanleg van de Van der Hagenstraat werd dus eerst buurhuis nummer 13 gesloopt in 1968, daarna in 1974 nummer 15 en eind 2016 de vijf resterende woningen.

Bronnen:

Stadsarchief Zoetermeer:

03 Archief Gemeentebestuur Zegwaart 1818-1935, inv. 1088 (verslagen volkshuisvesting), inv. 1092 (woningen Zegwaartseweg), inv. 1099 (verbetering volkshuisvesting)

84 Archief Stadsontwikkeling, inv. 580 (taxatierapport)

Beeldbank Zoetermeer

Nationaal Archief:

2.17.01 Archief Hoofdinspecteur Volkshuisvesting 1920-1946, inv. 906 (Zegwaart)

www.topotijdreis.nl

Literatuur:

Ronald Grootveld, Zeehelden in de polder. Vijftig jaar Zeeheldenbuurt in Zoetermeer, 1954-2004, Zoetermeer: HGOS, 2005

Loes A. Peepkorn-Van Donselaar, Bouwen aan Beter Wonen; 60 jaar Algemene Woningbouwvereniging 'Beter Wonen', Zoetermeer, 1930-1990, Rotterdam: Uitgeverij Waterstad, 1990

Noud de Vreeze, Woningbouw, inspiraties en ambities, Kwalitatieve grondslagen van de sociale woningbouw in Nederland, Almere: Nationale Woningraad, 1993

Noten

1 Tenzij anders vermeld komt de informatie uit het Stadsarchief Zoetermeer, Gemeentebestuur van Zegwaart 1913-1935, inv. 1092

2 De Vreeze 1993, blz. 129-145

3 Circulaire van het Ministerie van Arbeid d.d. 28 december 1921.

4 Beredeneerd verslag van het geen met betrekking tot verbetering der volkshuisvesting in de gemeente Zegwaart gedurende het jaar 1911 is verricht. SAZ 3, Gemeentebestuur Zegwaart 1818-1935, inv. 1088.

5 Zie Peepkorn 1990, blz. 19-23 en blz. 28-30.

6 Na de oorlog gaat de gemeente wel voortvarend zelf opdrachten tot bouw geven. Grootveld 2015, blz. 9-16.

7 Dat ontwerp is niet gevonden. Er zijn wel talloze voorbeelden door het Rijk gemaakt van goedkope woningen, o.a. voor landarbeiderswoningen. SAZ 3 Gemeentebestuur Zegwaart 1818-1935, inv. 1099, Circulaire van de Hoofdinspecteur Volkshuisvesting. De Vreeze 1993 vermeldt in zijn literatuurlijst: Departement van Arbeid (1919), Album bevattende een 50-tal woningtypen voor met Rijksvoorschot te bouwen woningen.

8 Abusievelijk vermeldt Peepkorn Huurman als aannemer. Dat was correct voor het aanvankelijke plan uit 1922 voor noodwoningen

9 SAZ 084, Dienst Stadsontwikkeling, inv. 580 (taxatierapport).

't Seghen Waert wordt opgemaakt in Adobe InDesign. Wilt u de afbeeldingen NIET in de tekst opnemen, maar afzonderlijk als bijlage aanleveren in jpg-formaat van minimaal 300 dpi.

Kopijdatum 't Seghen Waert vrijdag 16 juli

De adverteerders en de hierna genoemde bedrijven maken met hun steun de activiteiten van Oud Soetermeer mogelijk.

Van As Makelaardij bv

www.van_as.nl

Bouwmarkt De Bouwhof

www.bouwhof.com

Cammeraat IJzerwaren

www.cammeraat.nl

Carrosseriefabriek Joost Lamboo bv

www.lamboo.nl

Flaire Online diensten

www.flaire.nl

Henneken Radio en TV

www.radiohenneken.nl

Van der Slik Caravan Centrum

www.vanderslik.nl

Bode Scholten BV

www.bode-scholten.nl

Blomsma Print & Sign

www.blomsma.nl

Wilt u ook adverteren? Neem contact op met de penningmeester:
penningmeester@oudsoetermeer.nl

Bij **FOTO LINTHOUT** gaan uw herinneringen niet verloren!



- * voor het opnieuw afdrucken en retoucheren van foto's
- * super 8 films en videobanden overzetten naar DVD
- * dia's en negatieven afdrucken of digitaliseren

FOTO LINTHOUT
al 63 jaar dé vakfotograaf!
Dorpsstraat 68 www.fotolinthout.nl
Zoetermeer info@fotolinthout.nl
(079) 316 3084



Overtuig uw relaties met professioneel beeld.
Luchtfotografie, interactieve 3D-modellen,
virtual tours, bedrijfsfotografie.

www.ardito.eu - 079-3436003 - info@ardito.nl

energie in beeld
ardito



HENNEKEN BV Professionele verhuizers van huis uit.

- Particuliere verhuizingen
- Kantoor- en bedrijfsverhuizingen
- Nationale- en internationale verhuizingen
- Verhuishwinkel
- Verwarmde en beveiligde inboedel-/archiefofslag

Goudstraat 51
2718 RD Zoetermeer
Telefoon: +31 (0)79-361 13 68
E-mail: info@henneken.nl
Internet: www.henneken.nl

**ERKENDE
VERHUIZERS**



Van Veen
Schoenen

Dorpsstraat 83 - 2712 AE Zoetermeer - Telefoon (079) 316 31 65
www.vanveenschoenen.nl - vanveenschoenen@gmail.com



Miereakker 20
Reeuwijk
0182-300797
Dorpsstraat 103
Zoetermeer
079-3167616

Weydeland Kaas, buitenlandse kazen,
verse noten, olijven en tapenades, mooie wijnen
diverse specialiteiten



DINER & PARTYBOERDERIJ
Het Wapen van Zoetermeer

Nostalgie van "In de Drie Hooibergen"

"VOOR ELKE GELEGENHEID EEN UNIEKE LOCATIE"



TROUWEN FEESTEN & PARTIJEN PRIVÉ DINER ZAKELIJKE EVENEMENTEN UITVAART



Wij zijn dagelijks geopend van 10.00 uur tot 15.00 uur voor bezichtigingen,
aanvragen en informatie.

www.hetwapenvanzoetermeer.nl

079 - 76 000 55

Zegwaartseweg 31 | 2723 PA ZOETERMEER

info@hetwapenvanzoetermeer.nl

Verenigingsnieuws

Van de voorzitter

Op het moment dat u dit leest zijn de versoepelingen van de maatregelen tegen de besmetting met het COVID-virus zodanig dat we elkaar weer kunnen ontmoeten en dat we in ons pand aan de Dorpsstraat 132 weer activiteiten kunnen ontwikkelen. Wellicht onder bepaalde voorwaarden maar toch weer een klein beetje terug naar 'normaal'

Vanaf vorig jaar maart zijn we (met uitzondering van een paar maanden in de zomer van 2020) gesloten. De fototentoonstelling over de Dorpsstraat was nog maar net opgehangen. De foto's hangen er nog steeds en hopelijk kunt u er snel van komen genieten.

Alle externe activiteiten zijn het afgelopen jaar geannuleerd maar het bestuur en de meeste werkgroepen zijn, meestal vanuit huis en/of via Teams en Zoom, doorgegaan met de werkzaamheden en het maken van plannen voor de tijd dat alles weer kan. Ook het monitoren van plannen van de gemeente voor de ontwikkeling van woningbouw in relatie tot bestaand erfgoed wordt door de werkgroep Cultuur Historisch Erfgoed nauwgezet gedaan.

Door het bestuur wordt gediscussieerd over een groot aantal zaken, een mogelijke herinrichting van ons pand en een betere toegankelijkheid is één van de onderwerpen. Maar ook de ontwikkeling van een nieuwe website, deelname aan een Virtual Reality project en plaatsing van een nieuw informatiebord bij Dorpsstraat 110 waar vroeger het kasteel Palenstein heeft gestaan hebben de aandacht.

Verder gaan de werkzaamheden voor het maken van jaarverslagen, begrotingen en aanvragen subsidie gewoon door. Een datum voor de algemene ledenvergadering die we normaal in het voorjaar houden hebben we nu in het najaar gepland in de hoop dat we u dan weer kunnen uitnodigen.

Via 't Seghen Waert, Facebook en onze Nieuwsflits per email trachten we de band met onze leden in stand te houden. Ondanks deze moeilijke periode ondervinden we nog altijd enthousiasme en positiviteit om door te gaan. We zijn u hiervoor dankbaar en het geeft het bestuur en de werkgroepen de motivatie om plannen te blijven ontwikkelen.

Jan de Ruiter

In memoriam Jan van Batenburg

Op zaterdag 20 maart j.l. overleed, geheel onverwacht en veel te vroeg, Jan van Batenburg. Op 30 mei van dit jaar zou hij 76 jaar worden.

Jan was vele jaren een zeer actief lid van het HGOS. Als enthousiast filmer maakte hij deel uit van de Filmwerkgroep en hij heeft aan de totstandkoming van veel films een grote bijdrage geleverd. Hij bedacht onderwerpen voor films, ging met de camera op pad, schreef en sprak voice-over teksten en monteerde talloze films voor het HGOS. Daarnaast was Jan een actief en betrokken werkgroep lid. Namens de filmers zat Jan in het bestuur van de vereniging en de laatste jaren was hij ook voorzitter (én secretaris én archivaris) van de Filmwerkgroep. Bezoekers aan de filmavonden van onze vereniging hebben Jan ook leren kennen als een prettige presentator van deze avonden, die op humoristische wijze de films introduceerde.

Jan was een zeer aimabel mens, een graag geziene gast. Voor Jan was het glas (Merlot!) nooit half leeg, maar altijd half vol.

De laatste jaren heb ik heel veel samengewerkt met Jan bij het maken van films. We trokken veel samen op, maakten plannen voor nieuwe films en gingen die films ook daadwerkelijk maken. Samen monteerden we die

films, bij Jan op z'n 'filmkamer'. Vele weken waren we zo intensief bezig, naast elkaar gezeten achter het computerscherm. We bedachten de voice-over tekst en zochten samen bijpassende muziek uit. En nooit was het Jan te veel, ook al moesten sommige stukken weer helemaal opnieuw, omdat we niet tevreden waren. En we bleven het maar leuk vinden, samen films maken. We hadden er zoveel plezier in.

Ik ga Jan enorm missen. De filmwerkgroep en het HGOS gaan Jan enorm missen. Deze film is afgelopen. Op de aftiteling komt te staan: Jan van Batenburg, Filmmaker, maar bovenal Vriend...

Niek Nieuwenhuijsen



Jan van Batenburg
(foto Niek Nieuwenhuijsen)

Nieuwe leden

We heten de volgende nieuwe leden van harte welkom:

Dhr J. Degreef, Zoetermeer	Dhr L.G. Taal, Zoetermeer
Mw G.C. Kievit-Boomsma, Zoetermeer	Dhr A.G. Vis, Zoetermeer
Dhr E. Moolenburgh, Amersfoort	Mw A.W. Vis-Koole, Zoetermeer
Mw S.J. van Swieten, Zoetermeer	Dhr N. van 't Wout, Den Haag

Aanmelden als lid kan via www.oudsoetermeer.nl of per post, Dorpsstraat 132, 2712 AN Zoetermeer. Vermeld uw naam, adres, geboortedatum, m/v, (eventueel) email-adres en of u zich opgeeft als lid, jeugdlid (tot 18 jaar) of gezinslid (tweede op hetzelfde adres).

Wij willen u graag ook via email op de hoogte houden van interessant nieuws betreffende Oud Soetermeer. Indien u dit wilt kunt u uw email-adres doorgeven (indien nog niet eerder gedaan) aan Ledenadministratie@oudsoetermeer.nl. Graag met vermelding van uw naam en adres.

Verslag van de schriftelijke Algemene Ledenvergadering maart 2021

Vanwege de maatregelen om de Corona besmetting te voorkomen is deze vergadering schriftelijk gehouden. De geplande vergadering kon in 2020 en eerder in 2021 niet doorgaan.

In maart 2021 is aan alle leden van het HGOS een mail (aan sommigen een brief) gezonden met de mededeling dat de vergadering zo veel mogelijk schriftelijk zou worden afgehandeld. Bij deze mail/brief zijn naast de agenda ook alle stukken gevoegd waarvan vaststelling moest plaatsvinden.

Leden hadden de mogelijkheid tot uiterlijk 16 maart 2021 te reageren. Als er geen reactie voor deze datum was ontvangen werd aangenomen dat men akkoord was met de stukken.

Van de leden is geen enkele inhoudelijke reactie ontvangen waardoor het bestuur heeft vastgesteld dat alle stukken zijn goedgekeurd. Het bestuur is hiermee ook gedechargeerd voor het gevoerde beleid in 2019.

Goedgekeurd zijn :

- Verslag Algemene Ledenvergadering 23 oktober 2019
- Jaarverslag 2019
- Financieel jaarverslag 2019 en balans per 31 december 2019 inclusief de toelichting op de jaarrekening
- Verslag kascommissie 2019 met voorstel tot decharge penningmeester en bestuur
- Jaarplan en begroting 2021

Dit verslag zal aan de Gemeente Zoetermeer worden gestuurd voor de definitieve vaststelling van de subsidie aan het HGOS over 2019 en voor de aanvraag van de subsidie 2021.